

את דבריה הנוקבים של מאיה בן-שושן, עובדת סוציאלית, אביא כלשונם:

"אני עובדת סוציאלית ב-12 השנים האחרונות באגף הרווחה בקריית שמונה. בשיגרה אני נוסעת לעבודה 22 ק"מ לכל כיוון מדי יום, היום יש לי נסיעה של 114 ק"מ ביום, כדי ללוות את תושבי העיר המפונים לכ-200 בתי מלון, המפוזרים ב-400 מוקדים ברחבי הארץ. חלקם מתנדבים, חלקם בחל"ת, כולם משוועים לחזור לביתם. חברותיי כבר קורסות. מתחילת המלחמה יש לנו תחושה שהכול במדינה מתנהל בכאוס מוחלט. מהשביעי באוקטובר אנחנו זמינות כל הזמן. לפעמים מיישה מודיעה כי קרסה תחת הנטל, לפעמים מיישה מדווחת שהיא בימי מחלה, כי הגוף פשוט קרס. אנחנו מנסות לתמוך אחת בשנייה, להמשיך לרוץ על אנרגיה של חירום, של המשימה הלאומית, בידעה שיש אנשים שזקוקים מאוד לעזרתנו. כל אחת מאיתנו מתמודדת באופן אישי גם עם המשבר שלה בבית: אחת עם שלושה ילדים ובעלה מגויס, השנייה מפונה בעצמה עם שני תינוקות, רחוקה מבעלה ומטפלת בהם לבד. אחת מטפלת בארבעה ילדים, בעלה בקבע, ובעל הדירה החליט לפנות אותה בהתראה של שבועיים, והיא צריכה לעבור דירה בפעם הרביעית מתחילת הלחימה בצפון, לבדה. אחרת מרגישה נפשית שהיא כבר לא יכולה לעזור לאחרים ופנתה לטיפול בעצמה.

אני יודעת שזה לא פופולרי לדבר על מצבם של העובדים הסוציאליים, כי תפקידנו לסייע לאחרים, אבל מי יציל אותנו?? המערכה ארוכה, היא חסרת הובלה, אין שום ארגון באופן העבודה, ואנחנו, העובדים בשטח, פשוט ממציאים את הפרוטוקולים מאפס. היינו באין-ספור תרגילי חירום. נכון, אמרו לנו שאנחנו במצב חירום מחויבות לצו רתק, שמשמעו זהה לצו 8. אבל מה שלא אמרו לנו זה שהמדינה לא תדאג לילדים שלנו לשמרטפיה, לפינוי מסודר, לתשלום נסיעות על-פי חוק, לשעות נוספות. המדינה דורשת שנעבוד 24 שעות ביממה, ללא תגמול, הדרכה, תמיכה רגשית, כשהבית הפרטי שלנו קורס בעצמו."

אחר-כך תספר מאיה על ביקור בית רגיש אצל אשה חולה עם שלושה ילדים קטנים בדירה ריקה. מאיה נפעמת מיכולת האם להשיב בסבלנות אין-קץ לבנה. כשתצא, תהפוך כל אבן כדי לסייע לאשה וילדיה ומהר. "הזמן הוא המשאב הכי חשוב וממנו אין לי מספיק".

היא תסיים את דבריה "אני אולי תמימה, אבל תמיד יש תקווה ואמונה בטוב".

מאיה הופיעה בוועדת הרווחה בכנסת ושטחה את טענותיה. זה היה בתחילת פברואר 2024.

אריק אריקסון כתב על מקצועות העזרה שהם תמיד חלק מהמאבק הערכי של החברה. ניתן וחשוב היה, במיוחד בעת הזו, להרחיב כאן בסוגיות של מוסר וחברה.

אפשר לדבר על מושג הזמן בטרואמה, על טיפול בעת מלחמה ובוודאי על תקווה ותמימות, שתיהן יקרות ערך בזמן הזה.

אפשר לשמוע בקול רם וצלול את השברים הממשיים שחוות מאיה וחברותיה העובדות הסוציאליות ובוודאי חווים מטופליהן, שאיבדו באחת את ביתם ולא רק את ביתם הפיזי. הקריאה בפרק של נחמי באום הרחיבה מימד של הקשבה לסימנים ה"שקטים" דרכם מסתנן אובדן שאין לו "בית בנפש".

רוני אלפנדרי (עורך)

למצוא מקום לנפש: אבני יסוד של עבודה סוציאלית פסיכודינמית, כרך ב'

ירושלים: הוצאת כרמל, 2024, 433 עמ'.

נורית (נוקי) לוי¹

כרך ב' של הספר "למצוא מקום לנפש: אבני יסוד של עבודה סוציאלית פסיכודינמית", הוא המשכו הטבעי של הספר הראשון שיצא ב-2018, והוא אורג בתוכו אסופת מאמרים המציגים רעיונות ומושגים פסיכואנליטיים המהווים תשתית תיאורטית והכוונה מעשית לעובדים סוציאליים קליניים. לא רבה ספרות מקצועית בנושא של עבודה סוציאלית קלינית כפי שהיא מתקיימת בישראל, ולכן זוג כרכים אלה כה משמעותיים. פרקי הספר רחבי-היריעה נכתבו כולם בידי עובדים סוציאליים בכירים – אנשי אקדמיה וטיפול, שמתייחסים באופן בוחן ומגוון לסוגיות מורכבות ביחסי מטפל-מטופל. כל פרק עומד בפני עצמו, גם אם יש נושאים השזורים לאורך הספר ומקבלים ביטוי רחב יותר בקריאתו כולה, כמו למשל, טראומה ואובדן. הפרקים משלבים המשגה תיאורטית רחבה עם דוגמאות קליניות.

לפני שאתייחס לתכני הפרקים, אפתח בהתייחסות נרחבת לפרק שכתבה נחמי באום "להקשיב לחוויות של אובדן שאינן הכותרת 'תפסה' אותי. הפרק מציג את מופעי חוויות האובדן המדוברת והשותקת בחדר הטיפול. חוויות אובדן, שאינן תולדה של מוות, מכריחות זיהוי ייחודי והמאמר מנסה להרחיב, ולו במעט, את גבולות האישור, ההכרה והתיקוף הפנימי והחיצוני, שמקבלים אנשים השרויים בעננה פנימית של כאב, עצב או צער, המתלווים לחסר או להיעדר שמשמעותם רבה עבורם. הפרק מדגיש את חשיבות ההקשבה הפתוחה כדי לקלוט את 'פיסות האין' המושמעות בטיפול, לרוב כבדרך אגב. מוצגות אופניות שונות של נוכחות המטפל, שעשויות לאפשר למטופל לבכות (להתייפח) ולבכות את האין ואת התרומה והקושי שמתלווים להתמהמהות.

באום מפנה בפרק מבט 'קשוב' להסתננות חוויות של אובדן שאינן מוות, לתוך מפגש טיפולי, לכאורה "על הדרך". אולם לא רק האובדן והשכול 'תפסו' אותי. ניכר כי אחד ממניעיו של עורך הספר להמשיך בפרויקט שהתחיל בכרך א' הוא הנכחת מקצוע העבודה הסוציאלית בישראל, תוך הדגשת ההיבטים התיאורטיים המשמעותיים עליו הוא נשען. עבודה סוציאלית כמקצוע לא נהנית מסטאטוס גבוה בחברה הישראלית, ולכן היה לי מעניין לגלות שאחת האסוציאציות שעלו בדעתי החזירו אותי לכתבה שקראתי ב"המקום הכי חם בגיהנום".

¹ החברה הפסיכואנליטית בישראל; מרכז ויניקוט בישראל.

nukilew@gmail.com

והמדומיינים, ולכן פונקצית ההכלה היא מצע הכרחי לעבודה הטיפולית ובכללה עבודה סוציאלית.

פרק רביעי: "התנגדות בטיפול כאיתותים לתיקון". נכתב בידי אמנון מיכאל.

המאמר עוסק בהתנגדות על פניה הרבות – סוגיית שכיחה, מהותית, הכרחית ורלוונטית, אולי באופן מיוחד במסגרת שירותי הרווחה. המאמר מציג את התפיסה שהתנגדות יכולה להיחשב בת-ברית ולא אויב למהלך הטיפול. התנגדות גם מסמנת וחושפת את שהיה חסר, פוגעני וכו', דווקא בניסיון הנואש להסתירו מפני הסובייקט עצמו וגם מפני המטפל.

פרק חמישי: "מה אני עושה כשאני עושה את מה שאני עושה". נכתב בידי רוני אלפנדר.

הפרק מתבונן על תהליכי הלמידה של עבודה סוציאלית. מה באמת נדרש במהלך ההכשרה האקדמית, שיוכל להכין את העובדים הצעירים למורכבות הרגשית של המפגש עם הפונים השונים?

המחבר טוען שתהליך הלמידה של עובדים סוציאליים כדאי שיכלול מרכיבים חוויתיים מאתגרים, שיפגישו את הסטודנט/ית עם חלקי נפשם השונים. מוצעת בו לשלב כתיבה יצירתית כחלק אינטגרלי ומהותי מתהליך בניית הזהות של עובדים סוציאליים.

שער שני – סוגיות פסיכודינמיות העוסקות באובדן, שכול וטראומה – מכיל חמישה פרקים:

פרק ראשון: "על חוד הצער – עקרונות עבודה סוציאלית עם אדם שכול". נכתב בידי אילן שריף.

עובדים סוציאליים פוגשים שכול בצמתים מקצועיים רבים. הפרק לא מתיימר להקיף את כל אופני הטיפול, או את ספרות השכול, אלא מתבונן דרך דוגמה קלינית אחת, המתארת משפחה שילדה נפטרה ממחלת הסרטן וההתמודדות של כל אחד מבני הבית וכולם יחד, עם האובדן.

פרק שני: "טיפול קצר מועד ורגיש תרבות באשה ערבייה שכולה". נכתב בידי עאמר ג'ראסי.

הספרות המקצועית העוסקת בהיבטים הפסיכולוגיים בשכול בתרבות הערבית ובאסלאם מצויה עדיין בתחילת הדרך. בפרק מתואר טיפול באשה ערבייה שסובלת מאבל כרוני. התהליך הטיפולי מתאר ברגישות את ההקשבה העדינה והחיונית להיבטים התוך-נפשיים של האבל והשפעותיו על חי האשה ובמיוחד להיבטים חברתיים-תרבותיים-דתיים ייחודיים של החברה הערבית ביחס לשכול ומוות.

פרק שלישי: "להקשיב לחוויות של אובדן שאינן". נכתב בידי נחמי באום, ונסקר קודם.

פרק רביעי: "טיפול קבוצתי בטראומת השואה: המטריקס המרפא – תרומת הטיפול הקבוצתי האנליטי והגישה ההתייחסותית". נכתב בידי ענב קרניאל לאוואר.

כשמאיה בן-שושן שואלת "מי יציל אותנו?" ולראשונה בריחוק מזה, בעמימות מסוימת ממשיכה ועונה "המערכה ארוכה, היא חסרת הובלה...". בעקבות הקריאה בפרק של נחמי באום, חשבתי שזה "המקום" שמתוכו מגיח כאב נפשי על מה שהיה ואיננו. בהמשך תרחיב באשר לנוכחות הטיפולית שמאפשרת לחוש אובדן על שלל מופעיו, גם אם לאובדן אין "סוכת אבלים" מתאימה.

דברי מאיה מחזירים אותי ישירות לספר רב-מימדים ונחוץ זה. אין לי ספק כי מנעד הרעיונות והחוויות המיוצג בו עשוי לשמש את מאיה וכל העובדים הסוציאליים במאבק היום-יומי שלהן.

הספר מחולק לארבעה שערים תמטיים:

שער ראשון – יסודות, תיאוריה וטכניקה של עבודה סוציאלית פסיכודינמית – מכיל חמישה פרקים העוסקים בהיבטים מעשיים של מושגים מרכזיים שונים.

פרק ראשון: "האם אנחנו עדיין צריכים עבודה סוציאלית פסיכודינמית? על טראומה, אובדן, מיניות וזיכרון". נכתב בידי רוני אלפנדר.

הנחת היסוד כאן, כמו גם בספר כולו, שהתיאוריות הפסיכודינמיות שהתפתחו בתחילת המאה ה-20, יכולות ומהוות במידה לא מבוטלת, השראה תיאורטית והכוונה מעשית בעבודת העובדים הסוציאליים בישראל במאה ה-21. טיפול באוריינטציה פסיכודינמית לא מתרחש רק בקליניקה פרטית או במרפאה לבריאות הנפש. כל העובדים הסוציאליים – בין אם הם עובדים בפנימייה, בלשכת רווחה או בשירות בתי הסוהר, ובין אם עובדים עם ילדים, עם פליטים, עם שורדי פגיעה מינית, או עם אוכלוסייה ממעמד סוציו-אקונומי נמוך – יכולים להישען באופן מעשי על החשיבה התיאורטית והקלינית הפסיכודינמית.

פרק זה סוקר כמה מהמושגים המרכזיים בתיאוריות הפסיכודינמיות, שבהן כל עובד סוציאלי עשוי להיתקל ולהיעזר במהלך עבודתו: טראומה, אובדן, הבית (האלבית), ומיניות.

פרק שני: "העברה ארוטית: כיצד לפרק מוקשים רגשיים-מיניים בחדר הטיפולים?" נכתב בידי עטרת גבירץ מידן, עומר לנס ולי ראובני, ועוסק במושג 'העברה ארוטית' והעברה ארוטית-נגדית, בוחן את המהלך הטיפולי, את חלקו של המטופל המעלה תוכן ארוטי בין אם כמשחזר יחסי עבר, או כאקט של התגוננות מפני כאב נפשי והעמקה בטיפול, והאופן שבו המטפל מגיב או מייצר מחשבות, רגשות, תחושות ומודעות לתוכן הארוטי מצידו.

פרק שלישי: "בכל נפשי ומאודי: על מושג ההכלה בטיפול". נכתב בידי הילית אראל-ברודסקי ועל גראור-פרנס, ובוחן את מושג ההכלה שפותח על-ידי וילפרד בין בשנות ה-50 של המאה ה-20, בהמשך ל"הזדהות-השלכתית". פונקציה ההכלה היא מרכזית בהתפתחות הנפשית וממשיכה להיות מרכזית לאורך כל החיים, שזורה בכל היחסים שאנו מקיימים, המציאותיים

על הנפש ועל חיי האשה נפגעת האלימות, כדי לאסוף אותם חזרה למודל התערבות מארגן, העובר דרך שלושה שלבים מרכזיים: מודעות; חוללות; פעולה. המודל הטיפולי נע בין מרחבי התוך-נפשי לחוץ-נפשי, בין הפוליטי-נפשי המופנם לפוליטי-הקונקרטי.

פרק שלישי: "משחק, מציאות ומה שביניהם: מבט פסיכודינמי על משחק של ילדים שעוברים התעללות והזנחה בתוך המשפחה". נכתב בידי שירלי בן-משה.

התפתחות המושג 'ילד' בשונה מ-'מבוגר' השפיעה על ההכרה בתופעה של התעללות והזנחה של ילדים במשפחה. החלק הראשון של הפרק דן באופן שבו התעללות והזנחה במשפחה פוגעות באחד היסודות ההתפתחותיים החשובים ביותר בחיי ילדים – יכולת המשחק. בהתבסס על תיאורית ההתקשרות של בולבי, מתוארות שלוש תצורות משחק האופייניות לילדים שעוברים התעללות והזנחה במשפחה: משחק שמשחזר את טראומת הפגיעה, משחק של קורבן מול תוקפן, והימנעות ממשחק.

בחלק השני של הפרק יש דוגמה מפורטת של טיפול פסיכודינמי בילד שעבר פגיעה במשפחה על רקע העברה בין-דורית של טראומת ההתעללות. מוצגת טכניקה ייחודית של התערבות באמצעות "דיווח עיתונאי" של המטפלת, שנותנת תוקף של עדות לחוויה הטראומטית של הילד, ומאפשרת בעזרתה את המשך התפתחותו הנפשית.

שער רביעי – "סוגיות נבחרות בעבודה סוציאלית קלינית בישראל": מכיל חמישה פרקים.

פרק ראשון: "התפקיד המשמעותי של העובדת הסוציאלית בטיפול בצעירות עם הפרעות אכילה מהחברה החרדית". נכתב בידי יעל לצר ורוני אלפנדר.

עובדים סוציאליים העובדים בשירות הציבורי נתקלים לא אחת בהיסוס מהציבור החרדי לפנות לטיפול בבריאות הנפש בכלל, ובהפרעות אכילה בפרט. במקרים רבים של פנייה הפונים המזוהים הם ילדים וילדות או נערים ונערות. בעשור האחרון עולה שיעור הפניות בקרב מתבגרות עם הפרעות אכילה ופתולוגיות הקשורות באכילה, הפרעות הכרוכות בתחלואה פיזית ונפשית רבה, ובאחוזי תמותה גבוהים.

צעירות מהחברה החרדית מצויות לאחרונה בסיכון גובר להתפתחות הפרעות אכילה על כל מבעיהן השונים ועלייה זו נובעת מגורמי לחץ ייחודיים לאוכלוסייה זו. מצד אחד, חיצוניים: חשיפה גדלה והולכת למסרים מערביים והרצון למימוש עצמי ולבחירה חופשית, ומצד שני, גורמים פנימיים: קשיים הקשורים בצפיית מתפקיד האשה התובעני, הכוללים מציאת שידוך ראוי, נישואין מוקדמים, עמידה בסטנדרטים של רזון, ניהול הבית, גידול הילדים וחינוכם, עם הצורך בפרנסת המשפחה. חווית העובדת הסוציאלית במפגש המערכת-טיפולי עם אוכלוסייה מורכבת ומאתגרת זו תובעת הבנה מעמיקה של

בפרק מתואר כיצד בטיפול הקבוצתי האנליטי נבנה "מטריקס מרפא" לבני הדור הראשון והשני של שורדי השואה. הטיפול הקבוצתי האנליטי כמרחב התייחסותי מאפשר פיתוח רגישות ואמפתיה בין-אישית באמצעות תהליכי הכרה-הדדית, במקביל לסיוע בתהליך של נפרדות. הדוגמה הקלינית תראה איך תהליכי השיקוף וההדהוד, מושגים מרכזיים בטיפול קבוצתי אנליטי, תורמים לתהליכי ההכרה-ההדדית בין חברי קבוצה של שורדי הטראומה.

פרק חמישי: "ממשבר לאיחוי: מבט מערכתי דינמי על קשר הורה-ילד בהתמודדות עם טראומה רפואית אצל ילדים". נכתב בידי יערה שדה, רחל דקל ותמר זילברג.

הפרק מציע המשגת התמודדות לאחר אירוע רפואי טראומטי של ילד כהתמודדות משפחתית, ומתבסס על תאוריית ההתקשרות ותיאוריות אקולוגיות, כדי להבין את השלכות האירוע על תהליכי ההחלמה של הילד ושל המשפחה כולה. באמצעות תיאור המקרה, הפרק מדגים ודן בכלים להערכה ולהתערבות דיאדית הורה-ילד המתמקדים בהתקשרות כאמצעי להחלמה מהטראומה. בפרק דגש על העבודה עם שני ההורים, כשכל הורה נושא בתוכו 'רוחות רפאים' ו'מלאכים' מעברו, שצובעים את התמודדותו הנוכחית עם האירוע הרפואי.

שער שלישי – "טיפול פסיכודינמי באלימות במשפחה". מכיל שלושה פרקים:

פרק ראשון: "הדרמה של המעוול: הפניית מבט פסיכודינמי לעבר הגבר הנוהג באלימות". נכתב בידי הדס לוי, אברי סוטון ואוהד גילבר.

מאמר זה מדגים בתיאור מקרה את הדיאלקטיקה בין שתי האסכולות המרכזיות להבנת תוקפנות בראי הפסיכואנליטי. מחד, נתפסת התוקפנות, על ביטוייה השונים, כדחף ראשוני, כלחץ מתמשך ממקורות פנימיים ותובע פורקן ומחייב עידון. ומאידך, התוקפנות נתפסת כתגובתית, הגנתית ונטולת משמעות דינמית ראשונית, והמחזיקים בגישה זו נוטים לראות בחסך ובטראומה שנובעת מתגובת הסביבה, את הגורם המעורר את התוקפנות, המצריכה אמפתיה והכלה.

המטפל או המטפלת בגבר האלים נדרשים להחזיק בריבון בשני מימדים: ריסון ההרסנות והכרה במצבי תודעה הרסניים כאחד מביטוייה הרבים של הווייתנו האנושית. המאמר מציע כי יש לעודד התערבויות מכוונות טראומה וכוללות התייחסות לשני המימדים הנפשיים.

פרק שני: "בין קירות הבית והלב לבין העולם בחוץ: טיפול פוליטי עם נשים נפגעות אלימות במשפחה". נכתב בידי דניאלה שבאר שפירא.

אלימות נגד נשים במשפחה היא תופעה חמורה ושכיחה. מקורותיה נעוצים בתרבות ובמבנים חברתיים של יחסי כוחות מגדריים, הזולגים לתוך חיי המשפחה ומשם לחוויה התוך-נפשית של האשה. בפרק זה נעשה מהלך של פירוק השלכות האלימות

והשורשים לתופעת הלהט"בופוביה. בהמשך, נבחנות סוגיות טיפוליות העולות במפגש, כמו: טיפול מעצים (affirmative) ומאשר (validating); חשיפה עצמית (מטופל, מטפל); העובד הסוציאלי כמטפל דינמי ומערכתי; משפחתיות להט"בית; ייחודיות הטיפול באנשים מגוונים מגדר.

פרק חמישי: "כשנגיפים יורים המוזות שותקות? על יצירה ועל מאבק חברתי בזמן משבר". נכתב בידי רוני אלפנדרי.

פרק זה עוסק בהיבטים מסוימים של השפעת מגיפת הקורונה על התודעה הישראלית בכלל, ועל תפיסות טיפוליות בפרט, שהחלו להתקבע כביטוי לתהליכי אבל פרטניים וקבוצתיים, בהסתמך על ספרו של אלבר קאמי (1913-1940) *הדבר* (La Peste). הפרק בוחן את המחאה החברתית שקמה במהלך מגיפת הקורונה, בין השנים 2020-2021 כביטוי עממי של שינוי חברתי, מנקודת מבטו של הפילוסוף הצרפתי מישל פוקו (1926-1984), תוך הדגשת מושג הקרנבל של מיכאל בכטין (1895-1975). היכולת להתבונן בתופעות חברתיות ולהכיר בהשפעתן על הפרט מהווה את אחד מעמודי התווך של עבודה סוציאלית, כשזו מתמקדת בשינוי ברמה הפרטנית. הפרק גם מציע עיון במושגיה של חנה ארנדט כאפשרות להעצמה פרטנית וחברתית. הפרק נכתב בהתבסס על רשמים מהמחאה החברתית בתקופת הקורונה, אולם גם בעת פרסום הספר לאחר אירועי השבעה באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיו, רבות מתובנותיו עדיין רלוונטיות.

לסיכום, ספר זה, כמו גם קודמו, מהווים תרומה גדולה וחשובה למדף הספרים של ספרות תיאורטית וקלינית, העוסקת בעבודה סוציאלית בישראל בעת הנוכחית. הוא כתוב בשפה נגישה ורצינית, מלווה באינספור דוגמאות מעשיות שיסייעו לקוראים בשימוש מעשי בתובנות העולות ממנו.

**רונן קובלסקי, ניר רז, שושי קיסרי
עם פרק מאת סוזאנה פנדזיק**

היכל המראות על הבמה: פסיכותרפיה בתיאטרון פלייבק
הוצאת מרכז מחקר ע"ש אמילי סגול, טיפול באמצעות אומנויות, אונ' חיפה. מהדורה שנייה, 2024, 292 עמ'.

ד"ר אלינער פרדס¹

הספר "היכל המראות על הבמה" מזמין את הקורא לצאת למסע חוויתי מעמיק, מעשיר ויצירתי, ופותח צוהר לתחום טיפול ייחודי חדשני ומתהווה, שרובו עדיין לא ממופה, בפסיכותרפיה הקבוצתית בתיאטרון פלייבק. הספר בונה גשרים בין תחומי ידע שונים, כולל פסיכואנליזה קבוצתית, פסיכודרמה ודרמה תרפיה.

¹ המגמה לפסיכולוגיה קלינית, אונ' רייכמן.
epardess@gmail.com

ההקשר התרבותי-חברתי של המטופלת: בתפיסת המחלה, בהבנת מקורותיה, במהלכה, בדרך הטיפול ובהמשגת תהליך ההחלמה.

הפרק מאיר בהרחבה, הן את הקשיים הספציפיים של נערות ונשים צעירות באוכלוסייה החרדית, שיכולים להוות הסבר וטריגר להתפתחות הפרעות אכילה, והן את תפקידם המשמעותי של העובדים הסוציאליים. כן מתוארות המורכבויות הגלומות בטיפול סביב קשיים אלה. בפרק סקירת ספרות מחקרית רלוונטית, ותיאור מקרה להמחשה, המנותח מפרספקטיבה רגישת-תרבות וממנו ניתן להקיש לטיפולים דומים הדורשים רגישות תרבותית.

פרק שני: "לשלוט באכילה או לאכול כדי לשלוט: טיפול רב-מימדי בהפרעות אכילה". נכתב בידי שרון נחמני.

הפרק דן בסיבות הרב-מימדיות להתפתחות הפרעות אכילה, טווח המסגרות השונות לטיפול בהן והגישות הטיפוליות המקובלות ליישום לאורך שלבי הטיפול השונים, החל מהאבחון הרב-מקצועי ועד לסיום הטיפול. הפרק מתמקד בגישות פרטניות דינמיות, תוך התייחסות גם ל-setting המשפחתי והקבוצתי, ומציע דרכי התמודדות עם אתגרים טיפוליים ייחודיים להפרעות אלו, והתייחסות לתפקיד העובד הסוציאלי במניעתן ובטיפול בהן.

פרק שלישי: "מיקרו-אגרסיה במרחב הטיפולי: מפגיעה לצמיחה". נכתב בידי רני לוי.

עובדים סוציאליים פוגשים בעבודתם אוכלוסיות שונות ומגוונות. רב-תרבותיות הוא ערך מרכזי וחשיבות השמירה עליו אינה מוטלת בספק. הפרק דן בהשפעת אירועים מיקרו-טראומטיים על המטופל בטיפול נפשי. אירועים מיקרו-טראומטיים מוגדרים כאופנות של אגרסיה. מיקרו-אגרסיה מופעלת שלא במתכוון ובאופן לא-מודע כלפי המטופל מהמטפל. הפרק סוקר את התפתחות המושגים: טראומה, מיקרו-טראומה ומיקרו-אגרסיה, ומציג את האופן שבו שיח חברתי-פוליטי אודות אלימות כלפי מיעוטים מוצא את מקומו גם בקליניקת הטיפול הנפשי.

בפרק תיאור תצורות שונות של מיקרו-אגרסיה והשפעתן על המטופל. מכיוון שאין דרך למנוע לחלוטין פגיעות אלו, יש לנסות, בעזרת עיבוד האירוע המיקרו-טראומטי, לקדם את יכולת המטופל לזהות פגיעות אלו, להגדירן לעצמו ולהתנגד להן. התנהלות זו מקדמת את הסובייקטיביות שלו ומעודדת אותו להיות נוכח בחייו ובקשריו הבין-אישיים.

פרק רביעי: "לטפל בלהט"ב: חשוב לדעת ש". נכתב בידי ריבי אפרת.

מנקודת מוצא של 'פסיכולוגיה של שניים' הפרק מנסה להעשיר את ארגז הכלים של הסובייקט המטפל בגישה הדינמית בעבודה הבין-אישית עם הסובייקט (המטופל) הלהט"בי. לאחר המשגת זהויות מגדריות ונטיות מיניות, סוקר הפרק את התפתחות ההתייחסות הפסיכודינמית ללהט"ב